

II. RÁKÓCZI FERENC
VEZÉRLŐ
FEJEDELM
NYOMÁN

FUTÓKÉPEK

KÁRPÁT-MEDENCEI NAPLÓ

2000. SZEPTEMBER

A naplót vezette
KONCZEK JÓZSEF

RÁKÓCZI VÁROSA ALAPÍTVÁNY, 2001

FUTÓKÉPEK

RÁKÓCZI VÁROSA ALAPÍTVÁNY, 2001

*II. RÁKÓCZI FERENC
VEZÉRLŐ FEJEDELEM
NYOMÁN*

RÁKÓCZI VÁROSA ALAPÍTVÁNY
SZÉCSÉNY
Adószám: 18633193-1-12
Banksz.: BB 10103726-50081634-
00000003

FUTÓKÉPEK

RÁKÓCZI VÁROSA ALAPÍTVÁNY, 2001

© Konczek József, 2001

Rákóczi Városa Alapítvány, 2001

Könyvterv: Konczek József

(A szerző és Balla Tibor

fotóinak felhasználásával)

A címlapot Mayer Szilvia tervezte

Kiadta a Rákóczi Városa Alapítvány, Szécsény

Az alapítványt támogató befizetések csekkszámlasszáma:

10103726-50081634-00000003

Nyomdai munkák: Ipoly-Print Kft. Szécsény,

Tel./Fax: 32/370-322

Felelős vezető: Csépe Sándor

... suhan a gépkocsi. A szádelői hasadék környékén járunk. Nézzük, hogyan futnak előttünk a fiúk a lobogó magyar zászlóval. Megszólal a volánnál Balla Tibor, a csapat vezetője:

- Figyeled Mecsert?...

Őt néztem eddig is. Talpa alig hagyja el a talajt, bokából mozog. Teste laza céltudatosság, könnyedség és erő.

Kizökkenthetetlen nyugalommal, hosszú távra berendezkedve fut, okosan. Mecser Lajos az ötezer méteres magyar síkfutás bajnoka. 1968-as eredményét máig nem döntötte meg senki.

A fiatalok magasra villanó vádlikkal szaladnak mellette.

Piros-fehér-zöld homlokpántok, magyar zászló és Rákóczi-zászlók úsznak a szlovák őszben... Melléjük kerül majd a szlovák és a lengyel is, amikor - ígéret szerint - csatlakoznak hozzánk az ottani futók.

Mi is ez az emlékfutás?

A sport és hazaszeretet összekapcsolása, Kárpát-medencei Rákóczi-emlékhelyek felkeresése és megkoszorúzása a salgótarjáni Mecser Lajos, a Szécsényben lakó Balla Tibor és Kassai Sándor közös gondolata volt 1994-ben. Együtt hozták létre Szécsényben a Rákóczi Városa Alapítványt, amely háttérrel ad a Rákóczi Emlékfutáshoz. A futást évente megtartják.

2000 szeptemberének első két hetében a VII. Rákóczi Emlékfutás Miskolctól Kassáig, Krakkóig, Munkácsig, Nagyszalontáig, majd Szolnokig és Rákóczipfalváig tartott.

A 2500 kilométer távolságból 850-et futva tett meg a nyolc fős nemzetközi csapat. A láncban egymást váltó sportfutók sztrádákön, falusi földutakon és bekötőutakon át vitték Rákóczi hiteles másolatú zászlaját a piros-fehér-zöld magyar zászlóval együtt.

A futamot az 59 éves Mecser Lajos vezette, aki máig legyőzetlen hazai bajnoka a mezei ötezer méteres futásnak. Birták az iramot a fiatalabbak is. A 20 éves ukrán Szergej Lazar Munkácsról jött. Ő négyszeres távgyalogló ukrán ifjúsági bajnok, s 1999-ben európai ifjúsági harmadik helyezett volt. A 21 éves magyar Barna József sporttanár Románia képviselőjében fut. A 20 éves Czele Tamás Szécsényben lakik, sportfutó. A kisbuszt Ádám Róbert vezeti, aki a szécsényi futballcsapat csatára.

A várostábláknál ránk váró helyi futókkal együtt a magyar csapat tagjaként a településközpontig többször futottam én is. A táv egy részén Kovács Attila miskolci tájékozási futó, több jelentős magyar és külföldi verseny helyezettje is velünk volt.

A futást támogatásokból és pályázatokon nyert összegekből finanszírozza az alapítvány. Évi több százezer forint a költség.

Évente változik az útvonal és a Rákóczi-emlékhelyek közül is választanak. Latolgatni kénytelenek, hogy mikor melyik hely meghívását fogadják el. A csapat általában polgármesterekkel, helyi vezetőkkel, iskolás és ifjú sportolókkal, igazgatókkal, sporttanárokkal, sportszervezőkkel találkozik, s az egy-másfél órányi pihenők jó alkalmat teremtenek a beszélgetésre Rákócziról, a hazaszeretetről, a sportról, a drog elkerüléséről, az egészséges életmódról. Több magyar iskolában Rákóczi-emlékfalat készítettek a gyerekek. A futásokról fényképeket őriznek, a csapattól trikókat, zászlókat, térképeket kapnak, s ezeket elhelyezik a minimúzeumokban.

A díszfalnál vagy az iskola előtt kötik fel szalagjaikat a kopjafára a városi vezetők és az iskolás gyerekek. A szervezők (városok-megyéek lelkes sportvezetői) köszönőlevelet is kapnak.

A csapat élén Mecser Lajos fut. Ő viszi a szalagokkal díszes kopjafát, őt követi kétoldalt a Rákóczi-zászlót és a magyar zászlót vivő futó.

A Rákóczi Emlékfutásról videofilm is készült, amely megörökítette a hosszú út egyes szakaszait azokon a tájakon, amelyeknek magyar-szlovák-lengyel és ruszin népe harcosa volt a szabadság ügyének. A filmet külföldi követségek kapták meg.

A Nagy Fejedelem a törökországi rodostói száműzetése előtt Franciaországban is élt. A Rákóczi Emlékfutás egyelőre nem vesz fel útitervébe távoli helyeket.

A Rákóczi Emlékfutás 2000. évi záróeseményén a Szolnokhoz közeli Rákóczipalván, a Rákóczi-szobor avatásán képviseltette magát az ukrán és a lengyel diplomácia.

Az itt következő jegyzetek szinte körömhegyen írva, a robogó gépkocsiban születtek.

Sárospatakig

A Rákóczi Emlékfutás Szilvásváradon kezdődött, s innen Bükkaranyosra, Mecser Lajos szülőfalujába, majd Miskolcra, a csillagtúrás gyülekezőhelyre futott be a csapat. A miskolci Szemere Bertalan Szakképző és Művészeti Középiskola sportpályáján modern ugrópályát avattak. Az oktatási épületek komplexumában lévő sportöltözőben már várt az ukrán és a román színeket képviselő két fiú. Az ünnepségen Kobold Tamás, Miskolc polgármestere és Kádas Mihály országgyűlési képviselő is részt vett.

Díszben érkezett a csapat, zászlókkal, nemzetiszín homlokpánttal és a Rákóczi arcával nyomott trikón Rákóczi-jelvénnel. Az ünnepségről felvételt készített a Miskolci Televízió. Napok múlva Szlovákiában utolért bennünket a tévéadás híre. Az út során több hazai televízió készített képsorokat, interjúkat.

Miskolcon a Széchenyi utcában az iskola falába épített Rákóczi-reliefre helyeztünk el koszorút. Az iskola diákjai műsort adtak. Az ünnepségnek családi hangulatot adott, hogy járókelők álltak körül bennünket, a villamos lelassított, majd lassan haladt tovább. Az öt országon átvivő úton később is a legkedvesebb pillanatok egyike volt, ha az utcán valaki elkiáltotta magát, hogy „Hajrá magyarok!”

Ónodra este futottunk be. Ez volt az első szálláshelyünk az iskola tornatermében, ahol laticell-matracok és pokrócok segítségével nagyszerű fekhelyeket készítettünk, s a zuhanyozóban tisztálkodhattunk. Másnap az udvaron fényképek készültek, majd a téren álló Rákóczi-szobor megkoszorúzása következett. Napsütéses aranyószben néztük meg Lorántffy Zsuzsanna szobrát a Fő téren, ahol Gyarmati Sándorné Verebélyi Gizella polgármester elmondta, hogy sok társadalmi munkával és egymillió forint állami segítséggel állították fel a szobrot. Ónod a helyi monográfia elkészítésével mutatkozott be az országnak. Az igényes kiadványt megyei történészek, helytörténészek és régészek tanulmányaiból állították össze.

Sokat nem időztünk Ónodon. A szeptemberi reggeli fényben a falu végén a gépkocsiból kiszállva búcsúztunk, s irány...

Telkibánya és Sárospatak

Telkibányára befutva az ember elcsodálkozik, hogy vannak még ilyen tiszta kis falvak az országban. A település közepét átszelő kis patakba belemerül a gépkocsi kereke, ha tovább akarunk menni. A falu iskolás gyermekeivel találkozunk és emléktárgyakat adunk át nekik a múzeum számára. A srácok boldogan lobogtatják a magyar zászlót a tornateremben.

Sárospatakon cserkészörs áll díszőrséget, amikor megkoszorúzzuk a Rákóczi-szobrot. Éjjeli szállást, előtte még iszonyatosan erős gulyáslevest kapunk a város kempingjében. S még egy ingyenes éjszakai fürdözést a strandon a meleg vízben.

Átlépjük a Szlovák határt

A magyar-szlovák határ túloldalán Borsiban, II. Rákóczi Ferenc szülőhelyén állunk meg. Mostanában támad új életre a Rákóczi-kastély, amely évszázadok során uradalmi udvarra züllött, földszinti szobáiban tehénistállót, padlásán magtárat üzemeltettek a legutóbbi évtizedekig is.

Hajdú Jenő tudományos kutatóval az alakulóban lévő kastélymúzeum gondnokával fél napot töltöttünk együtt.

Hajdú úr az 1991-ben létesített Rákóczi Emléktársaság elnöke, s minden törekvése, hogy megóvja a szent kegyhelyet, újra múzeumná fejleszthesse és bemutathassa az egész világon. (A kastélyban már egyszer volt múzeum a második világháború előtt, amikor a község magyar kézen volt.)

A látogatókat itt szívesen fogadják. Borsi félórányira fekszik a magyar határtól. A látogató részese lehet a felemelő élménynek a lassan már szépülni kezdő kastélyban. Hajdú úr megmutatta a várkastélyban azt a szobát, amelyben 1676. március 27-én megszületett a Nagy Fejedelem. A belső cselédség

„Ferkőnek”, „Kisfejedelemlennek”, „Ifjú fejedelemnek” nevezte a fiatal Rákóczi. Fennmaradt az utalás, hogy pár éves korában fából készült kiskerékpárjával az udvaron játszadozott.

Szó esik a nacionalizmus barbár tetteiről. Láthatjuk a csákányütés okozta sebhelyet az emléktáblán. Egy másik táblát szétzúztak, de most cementbe ágyazva áll mégis a palota bejáratánál.

Hajdú úr évek óta fiatalokat hív a kastélyba nyári táborozásra, hogy segítsenek két kezük munkájával a kastély szépítésében. Legutóbb a sitt elhordása volt a feladat. A fiatalok kassai festőművészek, fiatal képzőművészek voltak, derekasan helytálltak a munkában, de a festőecsetet sem tették félre. Itt készült sok tájkép, s egy érdekes festmény is egy csinos francia asszonyról, Rákóczi Jacquelinről, aki állítólag a Nagy Fejedelemlen vér szerinti leszármazottja. Jacquelin Duchemin. 1995-ben férjével és fiával jött Borsiba. Hajdú úrnak elmondták, hogy ők II. Rákóczi Ferenc leszármazottai. Kinyomozták, hogy a Nagy Fejedelemlen József nevű fiának házasságon kívül született kislánya, Maria-Elisabeth az igazolható ős.

Egyébként a család igényét a Rákóczi név viselésére többen vitatják. Hajdú Jenő nem nyilvánít véleményt. „Mindenesetre - jegyzi meg - Jacquelinéknek nincs anyagi természetű igényük a valamikori Rákóczi vagyonnal kapcsolatban”.

A Rákóczi-birtok országnyi nagy volt. A lengyelországi makoviczai hercegségtől délkeletre indulva a zborói uradalomig, le a Közép-Tisza vidékéig, Sáros, Szepes, Máramaros, Ung, Ugocsa, Zemplén, Abaúj, Borsod, Heves, Szabolcs, Szatmár, Bihar és Közép-Szolnok megyében terült el.

Az „urát gyűlölő jobbágyról” szóló osztályharcos tanítások a Rákóczi-birtokok jobbágysáiról szólva nem voltak igazak. A Nagy Fejedelemlen személyéhez fűződő érzés a meghatott szeretet, a bizalom és a remény volt. A török kiűzése utáni évtizedekben az országot kirabló nyugati seregek, a bizonytalanság, a nincstelenség uralma idején, amikor Rákóczi a Vereckei szoroson át magyar földre lépett, csatlakoztak hozzá. Később nemesség is csatlakozott a mozgalomhoz.

II. Rákóczi Ferenc 1704 óta Erdély fejedelme. 1705-ben a Szécsényi Országgyűlésen Vezérlő Fejedelemlennek választották. A népet egyesítő karizmatikus vezető példája máig él ezeknek a tájaknak a hagyományaiban.

Sokan kutatták már az okát a szokatlanul gyengéd kapcsolatnak, amely a népet a Nagy Fejedelemlenhez fűzte. Történészek emlékeztetnek rá, hogy a francia, olasz és osztrák arisztokrácia magas köreiből hazatérő Rákóczi nagy

megrendültséggel látta a nép nyomorát. Főúri hatalma minden erejével, minden vagyonával, emberségével azon volt, hogy segítsen.

A Nagy Fejedelem önérzetes ember volt. 1711. a szatmári béke után - amely kompromisszumra törekvő diplomáciai lépésnek fogható fel -, visszakaphatta volna hatalmas birtokait, ha hűséget esküszik a Habsburg-háznak. Rákóczi inkább választotta a száműzetést.

... Szlovákiában - főleg asszonyokkal - beszélgetve tapasztalom, hogy ez a rajongó vonzalom ma is él. Rákóczi Ferenc rendkívül szép férfi volt. Az a közismert festmény, amelyet Mátyóki Ádám készített, a Nagy Fejedelmet mellképen ábrázolja. Rákóczi sudármagas, férfias jelenség volt. Kora arisztokrata asszonyai a legszebb férfiak között tartották számon. Mai és korántsem arisztokrata asszonyokat hallottam róla rajongással beszélni Kassán is, Rozsnyón is. Mindegyikük azzal kezdte, hogy Rákóczi szép férfi volt...

Ajándékként Szlovákiában szívesebben fogadtak Rákócziról szóló könyvet, mint akármilyen divatos ruhadarabot.

Színtelenül

Ma a határforgalom elég szabad, megengedik, hogy magyar irodalmat vigyen át az ember a határon. Ugyanakkor csapatunk vezetőjét szlovák hivatalos személy figyelmeztette, hogy szlovák lakott területen a piros-fehér-zöld magyar zászló nélkül fussunk. Mert... - így szólt az indokolás - nemsokára megkezdődnek a választások, és a magyar színek politikai befolyásolást jelentenének.

Így hát csapatunk az önazonosságunkat kifejező magyar zászló nélkül Rákóczi lobogója alatt fut.

A nemzetközi csapat minden tagja saját nemzete zászlaját viszi - így szól az elv, így van az ukrán és a román zászlóval is. Futóink viszik a zászlókat. Csak a magyar zászló hiányzik. Kedvetlenek, „színtelenek” vagyunk magunk is.

Majd csak Lengyelországból visszatérve, a kelet-szlovákiai határon, Nagykaposban kaptunk szlovák futókat, s ott minden zászlót elővettünk, ott nem tiltották a magyar színeket...

Beszélgetés Mecser Lajossal

...Keményen taposom a betont Mecser Lajos mellett. Olyan derűsen, hanyagul fut, hogy egy izzadságcsepp sincs az arcán. Lélegzetvétele egyenletes. Minden második szava ez: érted.

- Ez nagypolitika öregem, érted. Csak így lehet. Nem szabad elkapkodni. Érted...

Van már egy-két élményünk a találkozásokról.

Telkibányán egy kisfiú azt kérdezte: „Bácsi, a zászlón mi az a szó, hogy CUM?” Megmagyaráztuk, hogy kumnak kell ejteni.

„Mit gondoltok, milyen nyelven van?”

„Angolul.”

Nem jó.

„...Románul?”

„Nem. Latinul. „CUM DEO” azt jelenti, hogy Istennel. CUM DEO PRO PATRIA ET LIBERTATE - Istennel a hazáért és szabadságért. Ez Rákóczi zászlajának latin nyelvű jelmondata.

A rögtönzött latin és történelemóra hallgatóságába belépett az iskolaudvaron egy idősebb bácsi is. Az iskola tanítónője megígérte a gyerekeknek, hogy majd beszél nekik a Nagy Fejedelemről.

Mecsert hallgatom. Igaza lehet, néha az újonnan érkezett idegentől, vagyis tőlünk hatásosabb hallani Rákócziról, megszívlelni a drog meg a cigaretta ellen szóló tanácsokat is, mint örökké csak a szülőktől meg a tanároktól.

„No és ki fogja legyőzni Lajos bácsit?”

Lajos elmagyarázza, hogy a futónak nem kell drága fölszerelés. „A láb mindig kéznél van”. Futni lehet a mezőn, az országút mellett, s igazán jó lenne, ha valaki megdöntené már végre az ő öt kilométeres, 13 perc 29.02-es csúcsát.

Mecser született pedagógus. Elmélyülten csüngtek szaván a gyerekek. És fogadkoztak. „De siessetek ám, mert én már nagyon öregszem...!” - intett nekik búcsút a bajnok.

...Emelgetjük „tappancsainkat”.

Kérdések Borsi után

Borsiban a kérdéseimre nyugodt szóval felelt Hajdú Jenő.

„Tudhatjuk, ki volt az, aki Benes elnöknek annak idején levelet írt, s kérte: a kormányzat engedje meg, hogy a cseh telepések Rákóczi kastélyát lebontsák, s belőle istállókat, magtárakat építhessenek?”

„Tudjuk-e, ki akarta csákányütéssel szétrombolni az emléktáblát?”

„Ki adott arra parancsot, hogy 1946-ban rakják gúlába a Rákóczi kastély bútorait, talán a Kisfejedeleme nevezetes egykori kerékpárját is - és gyűjtsanak alá?”

„A front idején kik rabolták ki a kastélyt?”

Meditálhat a gondolat. Katona a háborúba nem visz magával bútorokat. Azok meg is maradtak. Ám a helyi lakosság kifosztotta a kastélyt. A háború után a kisbíró felszólítására visszakerültek a falusi házakból a bútorok. Akkor szlovák hivatali utasításra mindet elégették Kassán. Kérdéseimre Hajdú Jenő ennyit válaszolt:

„Nem magyarok tették.”

Rákóczi kastélya újra múzeum lehet, várja látogatóit, osztályokat, turistacsoportokat, táborozókat, munkahelyek, klubok társaságait, aki tagja akar lenni a társaságnak, levélben jelentkezhet Hajdú Jenő Borsi, 07632 (BORSA), SLOVENSKO címen.

Aki pénzzel akarja segíteni a kastély szépítését, Magyarországon a Zemplén Takarékszövetkezet sátoraljaújhelyi Széchenyi tér 8. számon lévő címén érdeklődhet a forintos befizetés iránt, de van dollár- és korona- bankszámla is.

Pillanatnyilag az Emléktársaságnak nyolc országból mintegy 300 tagja van. Aki teheti, s éljen a világ bármely részén, kérlek, segítsen pénzzel a szent hely megmentésében.

Rozsnyón pezseg az élet

II. Rákóczi Ferenc 1706. ősztől tavaszig Rozsnyón időzött, innen irányította az ország ügyeit.

Az újabb kor egyik érdekessége, - nem sokan tudják -, hogy Móríc Zsigmond fia, Bandika sírja itt van a temetőben.

A főtéri önkormányzati épület első emeleti ablakán annak idején a Nagyságos Fejedelem is ki-kínézett. A kapubejáratnál lévő Rákóczi emléktábla megkoszorúzása után gyümölcscsel, üdítővel állófogadást ad a rozsnyói polgármester, Kardos Ferenc.

A város egykori magyar túlsúlyát mára szlovák többségre változtatták - betelepítésekkel. Sokatmondó összefüggés, hogy magyar a polgármester, s nyilvánvalóan tükrözik a szavazatok, hogy bírja a szlovák választópolgárok bizalmát is.

Palcsó Attila fiatal református lelkész vezeti a Magyar Házat.

A Magyar Házban is fogadnak bennünket. A gondnok telefonszáma: 06-004 21-942-7329836. Azért is leírom, mert - mint mondják -, nem tilos szállásért felhívni, ha ide tervez kirándulást egy-egy fiatal csapat.

A Magyar Házat magyar állami pénzből, az Illyés Alapítvány segítségével 15 millió forintért vették meg és indították el. Jól jártak a vétellel. Az épület tágas, legalább 12 szobája, galériája, padlása is van. Tervezik, hogy ifjúsági szálláshelyet rendeznek be olcsón, hogy minél több fiatal vonzzanak magukhoz Magyarországról is, Európából is, bárhonnan.

Ott jártunkkor próbát tartott a zenekar. Egyik szobában festékek, dobozok, dekorációs eszközök... A másikban az ifjúsági lap szerkesztőségében éppen nem találtunk embert.

Jót nevettem lapjuk történetén, amelyet így hívnak: HELE.

A gombaszögi táborban Feri gondnok úr naponta kaszálta a fűvet és időnként megszólította a fiúkat: „Hele, már dógozni kéne, fiúk!”

A „hele” szónak ugyan semmi értelme nincs, bár meglehet, hogy Feri úr a „hej!” buzdító szócska pótlására használta... mindenesetre (ilyen rejtélyes jellege miatt) igen alkalmas lett az akkor alapított és igencsak szókimondó lap címéül: ...hát, HELE.

A HELE infó-oldala közli a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztérium Határontúli Magyarok Titkárságának és a Rákóczi Szövetségnek közösen kiírt ösztöndíj-pályázatát: „szülőföldi ösztöndíj pályázatot hirdet a felsőoktatási intézményekben tanuló, szlovák állampolgársággal rendelkező, magyar nemzetiségű diákok számára” ...harminc főnek havi 1000 szlovák Korona (6000 Forint) értékben. Az ösztöndíj célja a már elért és a jövőben elérendő tanulmányi eredmény elismerése, illetve ösztönzése. Lehet pályázni diák-szervezetek tevékenységének segítése címszó alatt is. Az ilyen ösztöndíj a diákérdekképviselőt megszervezését honorálja.

A fiatalok évről-évre megrendezik a Gömöri Ifjúsági Tábor. Volt honismereti táboruk is és nagy sikert aratott egy „Rómeó vérzik” elnevezésű táborozás is zenével, kocsmával, néptáncsal és „őrült performance-szal”. A Szlovákiai Nyári Szabadegyeten Duray Miklóssal, a Magyar Koalíció Pártja ügyvezető elnökével és Mikulas Dzurinda szlovák miniszterelnökkel, Deutsch Tamás magyar ifjúsági és sportminiszterrel, Stefan Markus budapesti szlovák nagykövettel is találkoztak és meghallgatták előadásukat, beszélgettek is velük. A lap júliusi száma címlapján meztelen combú karcsú lányok nevetnek ránk, éppen krumplit pucolnak.

A háború előtti évekből szerencsére még fennmaradt utcasoron sétálunk, késő este van. Mesélik, hogy ezt a városrészt bulldózerekkel törölték el, hm... hm..., nem annyira „idejét múlt állaguk”, mint talán inkább valakiket ingerlő „polgári” látványuk miatt. Építettek helyettük betonkockákat, igaz, jóval a Sajón túl. Odatelepítették a vasbánya megszűntével városiasított volt bányászokat.

Rozsnyónak ez a folyóparti része engem Vácra emlékeztet. Az egyetlen épen megmaradt régi utca fakapui, zárt kapualjai, utcára néző ablakai, népi barokkos ház-homlokzatai.

Beke Zoltán, a magyarok érdekvédelmi vezetője hallgatagon lépked mellettem. Kérdéseimet hosszú percek óta kíséri figyelemmel. A politikai kompromisszumokról kérdezgetem. Megfontoltan feleli: „Mi itt azért keményen megszoktuk mondani a véleményünket.”

Az a legfőbb gondjuk - meséli-, hogy nem jut elég pénz azokra a beruházásokra, amelyek már most égetően szükségesek. Közben kinyitja a Csemadok tulajdonában lévő ház kapuját. Ez nem emeletes, mint a Magyar Ház, udvara hosszan elnyúlik, legalább 200 méteres. Egyes ablakokban ég a villany, ugyanis több szobát bérbe kell adniuk, hogy megkönnyítsék a fenntartást. Az udvar végében szabadtéri színpad áll. A ház tetőzete régi, avított cserepek kapaszkodnak egymásba.

Volna igény itt az udvaron egy magyaros étteremre, színvonalas kocsmára és cigányzenére is. Az idősebb magyarokat ez vonzaná, s ha a híre a városon is túlterjedne, talán még külföldről is jönnének ide egy-egy gulyás, pörkölt, fröccs jó hírére. Így gazdaságos is volna a fenntartása. Nincs pénz a vállalkozást beindítani.

... Tetszik nekem ez az udvar. Szencen a nagyapám kocsmabérletet tartott fenn, majd Tótmegyeren, s később, az 50-es évek elején már Magyarországon Bikácson. Van bennem nosztalgia a kocsmáros „mesterség” iránt.

Szencen a városközpont magyar kocsmáját (udvarán nagy vadgesztenyefával) a nagyapám a 40-es évek elején bérelte söntéssel, kártyaasztalokkal, úriszobával, különteremmel. Magyarországra még a magyar-üldözések előtt költözött át, s vagyona jelentős részét is át tudta hozni. Itt hullott ki aztán a kezéből cséplőgép, kocsmabérlet, föld. Megöregedett. A földeket ingyen fel kellett ajánlania a tszcs-nek, nem tudta megművelni, s bérlőt sem talált.

A Magyarországra átmentett boroshordókat, a pultot, a melencét és az iccétet tanácselnöki határozattal kobozták el.

Apám? Ő vasutasként nem érzett kedvet semmiféle paraszti, vagy kocsmárosi „hivatáshoz”.

Mesélik, hogy ide Rozsnyóba annyi bányászt telepítettek, hogy átváltsák a magyar lakosság túlsúlyát, most a szlovák arány körülbelül 60 százalékos.

Rozsnyón június közepén történeesztalálkozót tartott a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület*, a 9. övezeti találkozót.

Többek közt a Felvidék Régió XVIII.-XIX. századi mezőgazdasági kultúrájáról, a magyar öngazgatás és önkormányzat kérdéseiről és más közeleti témákról szóltak a világ több tájáról jött tudósok. Más előadások történeti témákkal foglalkoztak, így például a kunok belső-ázsiai útjával és Észak Kárpát medence történelmi jelentőségével.

* A ZMTE célkitűzéséből: „... az elfogulatlan szabad történelemkutatás megvalósításának eszményét tűzte maga elé. Érzékelve a történelemelméletek, történelmi leírások egyoldalúságát és annak romboló következményeit, különösen az elmúlt kétszáz év európai és világtörténelmében.” A ZMTE 1985-ben alakult svájci közérdekű intézmény, az egész világ minden tájáról 115 tudós tagja van, a Kárpát-medencei kutatók megalakulása óta részt vesznek a munkában.

Érdekes volt az a beszámoló, amelyet a Kassán élő Lukács József történész-kutató tartott. (2001 tavaszán vettük a megrendítő hírt, hogy elhalálozott.) Ez a tudós Zemplén község határában több kurgánra (kunhalomra, honfoglaláskori temetkezési dombra) talált, amelyek közül a 4. számmal jelzettet ómagyar honfoglaló fejedelem sírjaként határozta meg.

Nevcs magyar - s egy szlovák - tudósok támogató szakvéleménye ellenére a szlovák tudományos köröknél „minden próbálkozásom eredménytelennek bizonyult” - számolt be Lukács József a lelet sorsáról.

A Szlovák Tudományos Akadémia csupán „egyszerű vitéz-sírnak” hajlandó elfogadni a szakvélemények szerint „magyar előkelőség” sírját.

A budapesti Szabó A. Ferenc a találkozón izgalmas előadással szerepelt: Kutatási eredmények a szlovákiai magyarság népállományának számontartása terén. A szerző áttekintette jelentős XX. századi tudósok munkásságát, s megállapította, hogy „az ő tevékenységük nyomán ma a térség magyar nemzetrészei közül a szlovákiai magyarok társadalmi és demográfiai folyamatait ismerjük a legjobban.” A rozsnyói történész találkozó tovább élteti ezt a dícséretes folyamatot. Az előadásokról szóló nyomtatvány-kiadvány bekerült az érdeklődés szélesebb körébe. Ilyen a politizálás Rozsnyón a térség tudósainak szemével.

S hát a fiatalok? A HELE diáklap közli, hogy bojkottálni fogja a szlovák Alkotmányt. Hűha!

Leírják egy cikkben, hogy a Magyar Koalíció Pártja képviselőinek kezdeményezése sajnós, „csak vérszegény meghallgatásra talált”. Ugyanis azt szerették volna elérni, hogy a „Mi, a Szlovák Köztársaság polgárai...” szövegre cseréljék ki a jelenleg benne szereplő „Mi, a szlovák nemzet tagjai” megfogalmazást. Ugyanis a magyarok nem tagjai a szlovák nemzetnek. Ez a kérés demokratikus és mentes a nacionalizmus gyanújától, hiszen Szlovákiában nemcsak szlovákok élnek. Sajnós a kérést szlovák részről elutasították. A diáklap szerzője úgy gondolja, hogy ezzel a nemzeti kisebbségek ki vannak zárva a szlovák Alkotmányból.

Bosszúból tehát ezentúl cikkeikben kisbetűkkel fogják írni a szlovák Alkotmányt... szlovák alkotmány.

A kis lap ugyanakkor arról is hírt ad, hogy szobrot avattak Rozsnyón, Stefan Moyses beszercebányai püspöknek a szobrát, emléktáblával. Ott elmondták, hogy a püspök nagy nemzetébresztő volt, édesanyja egykor Rozsnyón tevékenykedett, s ez indokolja, hogy itt álljon a püspök mellszobra. A lap ellentmondást nem tűrően közli, hogy a püspök édesanyjának soha nem volt köze Rozsnyóhoz. Egyébként a táblát fölszentelték, a leánykórus énekelt és ...,„mindenki jól érezte magát”, jegyzi meg rezignált zárómondatban a cikk írója. (A cikk címe: „Gazdagabbak lettünk...”)

Fiaink három csinos magyar lányt „udvarolnak körül” a főtéren. A szőke Éva a legbátrabb közülük. „Nem tudom felsorolni latinul az ember 203 csontját!” - nevet rám-, „pedig kellene tudnom, és szlovákul is”.

...No és magyarul, Éva...?

Krisztina méz-szőke göndör fürtjeivel, gömbölyded arcával szívtipró filmsztár típus. Kata gyönyörű fekete lány a keleti határ mellől. Beszédük ízes tájnyelv.

Rozsnyó Gödöllő testvérvárosa. A szabadabb határforgalom gyakori látogatásokat tesz lehetővé.

Lehet, hogy a gödöllői kastély és a - Rozsnyótól nem messze lévő - Betléri csodálatos épségben megmaradt Andrássy-kastély hasonlósága miatt választotta egymást a két város.

Betlér, az Andrássy-kastély

Betlérien a háború nem okozott nagy kárt. 500 festmény, afrikai vadásztrófeák, egzotikus tárgyak, ékszerek, gyönyörűséges bútorok, ma is működő kályhák olyan pompás gyűjteménye sorakozik a 46 teremben, amelyet nálunk egy múzeumban vagy egy kastélyban ma már nem lehet megtalálni. Magyarországon a háború minden kastélyt meggyalázott.

...Szeretem a kastélyokat. A sors furcsa véletlenje folytán öt éves koromig egy kastélyban laktam. Ez a kastély vagy inkább kastélyka a Dunazugban ma is megvan. A háború előtt egy Almási gróf tulajdonában volt, ő eladta egy bőrkereskedőnek, aki nyugatra ment a Szálasi-idő kezdetén.

Nagyapámat, akinek szolgálati erdész-vadász háza a kastélytól nem messze állt a közös udvaron, azzal bízta meg, hogy őrizze és lakja a kis kastélyt, amíg elvonul a háború.

Később az orosz parancsnoknak engedtünk át egy szobát.

Az a kastély a falutól távol, az erdő alatt állt magányosan. Különösebb érték nem volt ott, hacsak a vadászaton elejtett szép trófeákat nem nézzük. Bútorzata úri, de nem stílbútor. Amikor mégis elhagytuk a kastélyt, kifosztották. 1946-ban rendőr szerezte vissza, amit megtalált a faluban.

Kérdezem, hogy Betlérien hogyan tudták megőrizni ezeket a csodálatos kincseket. A múzeumi vezető elmeséli, hogy a háború elől menekülő Andrássyak bizalmas emberei őrizetére hagyták a kastélyt. Igaz, hogy a beszállásoló orosz és német parancsnok is vitt el értékes műtárgyakat, de sem ők, sem a közelükbe engedett katonák nem rabolták ki, nem csúfították meg a gyönyörű épületet. A kastélyt sikerült megóvni.

A front hamar elment, a tulajdonosok megjöttek és hamar vissza is mentek nyugatra. Érezték, hogy nem az ő idejük következik. Ma a betléri Andrassy kastély gyönyörűsége, hihetetlenül pompás. Nemrég elnyerte az Europa Nostra díjat, amely a legszebben megóvott műemlékeknek jár ki.

Nagyon tetszik Rozsnyó és környéke. A szádelői völgy, a tornai várrom... A szádelői völgyben Andrea a turistabázis vezetője és Katalin a söröző csaposa. Még Rozsnyón kaptam egy turistaismertetőt, amelyben ősi, történelmi magyar nevükön is szerepelnek a falvak, helyek, városok. Betlér (Betliar), Csetnek (Stitnik), Gombaszög (Gombasek), Szádelő (Zádiel), Torna (Torun).

Ha a szlovák-magyar nyelvi vitáról hallok, apámra gondolok. Még közlegény volt..., merthogy később tizedes (desetnik) egy géppuskás lovas században (kulometna eskadrona) ...amikor ez történt.

A szlovák napos tiszt a lengyel Konczek nevet (amelyet a szlovákok Konceknek írtak és mondtak), rendszeresen „Konyicseknek” olvasta.

Apám ilyenkor sosem mondta, hogy jelen. Ha rászóltak, önérzetesen kijelentette, hogy itt olyan nincs. Csak Konczek.

Mármost ilyen „magyarszki magyarázat” hallatán, hogy a szlovák Konyicsek helyett lengyel Konczek, ráadásul magyar, a napostiszt másnap megint csak Konyicseknek olvasta. Mert annak legalább van értelme, lovast jelent. ...Azt hiszem, apám adta fel a játszmát, s maradt „Konyicsek”, egészen addig, amíg le nem vetette a sárga parolis, szürke cseh mundaert, úgy 1938 körül.

A nyelv a legfontosabb. Meg a név. Vannak szavak, amelyeket csak az anyanyelven lehet mondani. Van szó, aminek nincs lelke, nincs értelme, ha nem magyarul mondom. Csak szótári jelentése van. És az egészen más.

Második beszélgetés Mecser Lajossal

- Lali, jól fizet a méhészkedés?
- Keveset, de... kereset.

(Tetszik a szójáték.)

Lajos elmeséli, hogy az atlétikát is azért választotta, mert az atléta az összes sportoló közül a legközelebb van a természethez. Az edzőfutásokhoz mezőre, szabad térségre van szükség. S amikor az ember a méhekkal a virágzó akácokban tölti a nyári éjszakát, már nem is annyira az a fontos, hogy mennyi lesz az ára egy kiló akácméznek, hanem a nyugalom, a zavartalan boldog álom, a mély alvás.

- Nappal meg az ember elnézegeti azt a csöppnyi kis bogarat, azt a méhecskét, hogy töri az magát a közösségért...
- Szeretnél a dobogón állni?
- Nekem játszották a Himnuszot.
- Látom, az Adidas öltöztet.
- Évente kapok egy komplett felszerelést cipőtől az esőkabátig. Ha valaki legyőz, az Adidastól egymillió forintot kap. Mégsincs méltó ellenfelem. Igaz, egyszer már megközelítettek két másodpercnyi különbséggel... Hát tudod, jó a sport. Ha az ember sportcélzt választ magának, az már jellempróba. Hogy hű marad-e a sportághoz és szorgalom kérdése, hogy a legjobbak közé verekedje magát. ...Persze érted, az se utolsó, érted, hogy, érted... az a srác, aki sportol, ...ölelni is jobban tud, érted?
- S persze akkor is, ha lány az a sportoló...

Nevetünk.

Harmadik beszélgetés Mecser Lajossal

...Nem volt ismeretlen ezeken a tájakon Petőfi Sándor, - tűnődünk Mecser Lajossal. Petőfi sokfelé barangolt a nagy Magyarországon. S nem is mindig szekéren vagy hajón közlekedett. Bizony, gyalog.

A futócsapatban Szergej tekinthetné tisztelni való elődnek, hiszen Szergej távgyalogló. S e nemben nem éppen utolsó. Ő a fiatal bajnok.

Szergej édesapja magyar. (Mecsert meg otthon szlovák névrokona nevével szokták ugratni. Elnéző mosollyal fogadja az efféle „humort”.)

Másfélék Mecser sérelmei. Nem arról van szó, hogy Mecser miért nem lett olimpiai bajnok olyan terepen, amit nem európai embernek találtak ki (Mexikó), hanem arról, hogy élete tapasztalataival összegyűjtött egy tipikus problémástruktúrát is. Éppen elég tanulságot őriz a jövőre nézve is.

Mecsert ugyanis keményen akadályozták egyes sportvezetők, hogy még több dicsőséget hozzon a magyar színeknek.

Miért tegyük fel a gáncsoskodóról, hogy jóakarátú a hozzá-nem-értése? A butaság itt sokáig mentségnek számított. De talán nem is volt az, csak álca?

A félig végigbeszélgetett éjszaka Rozsnyón alkalmat ad, hogy jobban megismerjem Mecser Lajost. Fájdó sérelemként emlegeti, hiába mondta, ne indítsák tét nélküli versenyen, mert kell neki az erő a hamarosan azt követő nagy bajnokságra... Nem hallgattak rá. Esélyes volt, s nem nyert, mert előre kifárasztották egy rossz döntéssel.

Fontosabb volt az ország érdekénél valakinek, egy sportvezetőnek a személyes szava, a hiúsága.

Ellenségesen döntött a magyar sport ügyével szemben.

„Természetes,” - mondták annak idején.

S az is, hogy semmi kára nem lett belőle. Sajnos.

(De azért jó volna remélni, hogy talán a hülyeség... fáj.)

...Messze kerültünk Petőfitől. Ő bezzeg megfelelt ellenségeinek: „... mit ugattok engemet, hitvány ebek, /Szájatokba, hogy megfúltok, oly'kemény koncot vetek...”

Ezek a tájak ismerték Petőfit. Kerényi Frigyes (1822-1852) barátja meghívására 1845 áprilisában utazott Eperjesre, s ott a helyi evangélikus főiskola diákjai fáklyás zenés köszöntővel tisztelegtek neki. (Petőfi evangélikus vallású volt.)

Kerényi (Vidor Emil álnéven) az Athenaeumba írt humoros karcolatokat, kiváló humorral. Kerényi egyébként a szabadságharc leverése után Amerikába, Iowa államba emigrált, s ott a sárgaláz végzett vele.

Eperjesen élt ekkoriban Tompa Mihály (1817-1868) papköltő is - aki A gólya fiaihoz, „Fiaim, csak énekeljetek...” híres hazaszerető verset írta.

Van Petőfinek egy verse, Az erdei lak, amely témát hárman költői versenyként írták meg. (Petőfi összes költeményei közt Eperjes, 1845 április a dátuma.)

Késmárkon Hunfalvy Pált (1810-1891), a neves nyelvészkutatót, a magyar nyelv helyét meghatározó tudóst látogatta meg. Hunfalvy mondta ki a máig helytálló elvet, hogy „a magyar nyelv középett van a finn-ugor és a török nyelvek közt”.

Innen Iglóra vezetett Petőfi útja, ahol Pákh Albert barátja lakott. Albert nem volt otthon, a szülők fogadták Petőfit, aztán megérkezett a jóbarát is. Rozsnyó, aztán Rimaszombat volt a következő két állomás.

Rimaszombatban Petőfit olyan megtiszteltetés érte, amire nem is számíthatott, Gömör vármegye táblabírájává választották lelkes felkiáltással.

A plebejus Petőfi, mint táblabíró?

Régi feljegyzések szerint a címeres nemesi oklevelet, illetve címet Pozsony vármegyéből származó Petrovics nevű őse még 1668-ban nyerte I. Lipót királytól. A történeti feljegyzések szerint Petőfiéknél 1835-ig még biztosan megvolt az „armális”, maga a fiatal Petőfi (akkor még Petrovics) is tudott róla.

Dr. Czeizel Endre így világítja meg a kérdést a Költők, gének, titkok című könyvében: „Az első jelentős Petőfi-életrajzot Ferenczi Zoltán írta. Háromkötetes műve, amely 1896-ban jelent meg, sokáig meghatározta a költő származásával kapcsolatos véleményeket is. Sajnos a családfa adatait jórészt Csergheő Géza felületes kutatásaira alapozta, amelyben például hibásan szerepel a Petrovics-ösök nemesi származása. (A Habsburg I. Lipóttól katonai teljesítményükért 1667-ben nemességet kapó Petrovics Márton és János fivérek ugyanis nem voltak ősei a költőnek, csupán névrokonságról volt szó az akkortájt gyakori Petrovics családnév miatt.) Elsősorban Dienes András kutatásainak köszönhető, hogy ma már Petőfi Sándor családfája ismert.”

Vannak, akik nem változtatnak (vagy változtathatnak) nevet, s mégis magyarok. Ha csak a legnevesebbeket nézzük is... Hányan vannak nem magyar névvel magyar tudattal!

Saját nevem is alkalmat adhat olcsó élcélődésre. S igazán el kell gondolkodni rajta, hogy a csapat magyar tagjai közt nem magyar nevűek vannak, a nem-magyarokat képviselők közt pedig előfordul magyar eredet. Már ezt el kell fogadni, ilyen ez a Kárpát-medencei helyzet.

Egyébként Petőfi a nevezetes Úti leveleket - melyeket Kerényi Frigyeshez intézett -, mint irodalmi naplót meg is jelentette az Életképekben 1845 júliusától kezdve. Mondhatjuk, hogy Petőfi volt kora első híres utazó riportere? (Később Egon Ervin Kisch kapta a „száguldó riportert” nevet. De hol volt már akkor a Négyökrös szekér idilli világa, a gyaloglásoké?)

Még Móricz Virág ír róla az Anyám könyvében, hogy a századelőn is szokás volt legyalogolni ötven-hatvan kilométereket akár ifjú leánynak is, jegyre való pénz híján.

Megint eszembe jut Mecser, aki katonaként szabadságon egyszer gyalog futott haza Salgótarjánba kb. 70 kilométert. Éppen nem volt alkalmas vasúti csatlakozás...!

Rosszkedvünk napjai

Már éppen Ungvár felé futunk. Mögöttünk van Kassa, Krakkó és Nagykapos. Ezekről a helyekről visszatekintve fogok beszélni. A jókedvem ugyanis csak Nagykaposon tért vissza.

A rossz pedig Késmárkon kezdődött, ahol a főtéri templomban egy templomszolga asszony határozottan elutasította a kérésünket, hogy megkoszorúzzuk Thököly Imre koporsóját a templom oldalhajójában. Kijelentette, hogy a rácsot délután kettőkor fogja kinyitni, addig mehetünk panaszra, ahova akarunk.

Délelőtt tíz óra volt. Addigra megnéztük a várost. Később odajött hozzánk egy másik asszony, aki tört magyarsággal odahívott a rácshoz és egy gombnyomással kinyitotta a kaput. (Megtudtuk, hogy szász nemzetiségű.) Így tudtuk elhelyezni a koszorút és tartani a tervezett időt.

A falon lévő felirat tudósított róla: „Itt nyugszik a halhatatlan szabadsághős, Felső Magyarország és Erdély fejedelme, született 1657. szeptember 25-én késmárki családi várában, meghalt 1705. szeptember 13-án számkivetésben Kis-Ázsia Izmid Nicomedia városában.” (Féja Géza: Kurucidő című regénye beszél ezekről az évekről.) Thököly Imre Zrínyi Ilona második férje volt, így II. Rákóczi Ferencnek nevelőapja.

A rossz sorozat a szlovák-lengyel határon folytatódott. Azon még csak nevetünk kínunkban, hogy a szlovák határőr felforgatta a kisbuszt és a személygépkocsit, s miután nem talált illegális árut, föltette a kérdést, hogy hol tartjuk a szöges cipőinket.

Próbáltunk hallgatni, de végül csak meg kellett mondanunk, hogy a betonon nem szoktak szöges cipőben szaladni.

A lengyel oldalon viszont egy női vámtiszt, egy tizenéves lányos formájú vöröske három óra hosszat tartott fel. Azt kívánta, hogy dollárban fizessünk gépkocsi súlyadót. Forintról szó sem lehet. De zlotyról sem.

Most sóhajtottunk nagyot, milyen jó dolgunk is volt a magyar határon, ahol a Magyar Határőr Parancsnokság illetékes osztályának vezetője „szabadságlevelével” soron kívül jutottunk át.

Be kellett látnunk, hogy a hagyományos „Polak-wenger dva bratanki, i do sranki, i do svadbi” vagyis „Magyar, lengyel - barátságban, sáncon és a sógorságban” nem mindig érvényes. (Különösen a magyar-lengyel vámvíta idején. Akkor már jó ideje tartott.)

Mindez jó ráérősen zajlott le. A „kiszőrös” élvezte, hogy nyolcunkat ugráltathat kénye kedvére. Azaz hogy dehogy is ugráltunk mi. Ültünk a kocsikba szögezve, s vártuk, mi történik.

Közben nézegettem a libasorban érkező állampolgárokat, akik gond nélkül aktatáskában vittek 10-12 üveg tömény szeszt, füleskosárban cipeltek még többet... hordták át a lengyel oldalra. A kontrollnál csak legyintett a lengyel fiú... „Tovább!” Közben a „kiszőrös” a mi kisbuszunk csomagtartójába derékig behajolva szesz után kutatott.

A dolog kifejezetten kitolásnak hatott. Ölünkre szorított ököllel üldögéltünk, s nem a „kiszőrös” női formái miatt...

Szent Kinga földjén

Kinga (Kunigunda) - IV. Béla magyar király (uralkodott 1235-1270 közt) leánya volt, s a lengyel Boleszló királynak nyújtotta kezét. Nem sokkal halála után a lengyelek szentként kezdték tisztelni, szűzi életet élő, karitatív személyisége nagy szeretetnek örvendett.

Férje halála után az általa alapított kolostorba vonult vissza. IV. Béla és a lengyel trón kapcsolata - leánya, Kinga feleségül adása révén - annak a kiterjedt politikának a része, amely a korabeli és a későbbi Európában mindennapos volt. A mongol elleni összefogás indokolta ezeket a vérségi szövetségeket, melynek egy láncszeme Szent Kinga.

Ó-Szandecen (Stary Sacz) II. János Pál pápa lengyelországi látogatásakor szentté avatása is megtörtént.

A lengyel oldalon ifjúsági kempingben alszunk. Lerobbant állapotban van. A Poprád körülbelül 15-20 méter szélesen, nagy kövek közt bukdácsol bokáig érő vízával. Bátor hajnali fürdözésem idején tapasztalhattam, hogy vize alig van a fagypont fölött.

A polgármester irodájában fogadott, s mentegetőzött elfoglaltsága miatt. Később a homlokára tett magyar pánttal, lengyel és magyar zászló alatt lefényképezkedett velünk.

Tovább mentünk, s amikor éppen kihajtottunk volna a városból, az egyik gyalogátjáróban ránknevetett a „kis vörös”. Most sokkal nőiesebbnek tűnt...

A Beszkidek vonulatai és a Poprád völgye gyönyörű. Krakkó városhatár táblájánál a krakkói magyar konzullal van találkozonk. Pontosan érkezünk.

... Krakkó középpontjában van egy kultúrcentrum, a Posztócsarnok (Sukiennice) közelében. A pultnál ülő ifjú csinos hölgy és tizenéves kolléganője tiltakozva csóválja fejét, amikor informálódni térünk be. Nem túl okosak, de legalább szépek.

Percek óta tanakodunk, amikor egy középkorú hölgy szólít meg németül és elmagyarázza, hogy a Szent Anna utca sarkán a térről kifutó utca elején áll a két méterszer egy méteres Balassi-relief. Az utcáról a kultúrcentrum elöl a körülbelül 300 méterre lévő tábla irányába mutat. A két hölgy ezalatt folytatja tovább a regényolvasást, így hát ezúttal sem tudták meg, hogy hol található az a bizonyos magyar feliratos tábla. A dolog kissé legendásnak is tűnik. Bakfark Bálint, a neves lantművész lengyel királyi udvari zenész volt, Balassi Bálint kapcsolata a lengyel földdel szintén ismert. Csak éppen az információs kultúrcentrum ifjú hölgyei számára nem. (Nem kaptunk több segítséget a konzulunktól sem: ő sem tudta, hol van a tábla.)

Szerencsére vannak segítő hajlamú idősebb asszonyok. Utunkon ez a krakkói már a második.

Elhelyeztük a koszorút, fényképet is készítettünk. Krakkó barátságos. A Rynek Glównyn (a Főpiacon) nézelődünk, betérünk a csodálatos Mária templomba, ahol éppen bezárják a 12 táblás oltárt.

Aznap este azon gondolkodtam, hogy a hagyományos lengyel-magyar rokonszenv mélyén néha éppen az ilyen - itthonról is ismerős - mentalitás felismerése bújkálhat. Hány meg hány példa adódik itthon, főleg külföldiek tapasztalják, hogy érthetetlenül illogikus valami. Csupán egy példa: aki Szlovákia felől érkezve Budapesten át - csak a közlekedési útjelzésekre támaszkodva - képes gépkocsin eljutni a Balaton felé, vagy éppen a Szolnok felé vezető útra, az ritka nagy tájékozódó tehetség... Tudom, mert az a bizonyos „öregasszony”, aki maga ajánlja fel a segítséget a tehetetlen turistának, itthon, jó néhányszor... én magam voltam.

Utunknak ezek a mítikus elemei ezzel nem értek véget. S ha ugyan a mesebéli boszorka nem szólított is meg, hogy afféle Jancsi és Juliska módjára invitáljon a csokoládétábla-cseréptetős házba, egy segítő asszonynak Eperjesen is köszönettel tartozom...

Eperjesen át Nagykaposra

Eperjesen, ahol Rákóczi-ház van, nem találok koszorú elhelyezésére alkalmas helyet. 1633-ban ebben a reneszánsz stílusú ikerházban kötötte meg Rákóczi György fejedelem az úgynevezett eperjesi egyezményt. A főtéren sétálgatunk, jó volna legalább képeslapokat vásárolni. Sehol nem találok trafikot.

Idősebb asszony szólít meg, aki beavat néhány helyi érdekességbe. Először is: pénzzel telefonálni nem érdemes, mert az nem fog sikerülni. Igaz, legalább nem nyeli el az automata az érmeiket.

Maga ajánlja fel, hogy saját költségére lebonyolít egy telefont Nagykaposra az érdekünkben. Ezután abba is beavat, hogy hol van trafik. A trafik ugyanis hátat fordít a járdán sétálgató embereknek és teljes arculattal a sűrűn közlekedő gépkocsikkal elárasztott útra néz.

Az autóforgalom sávja mellett sorban állnak az emberek és békésen várják, hogy bedughassák fejüket a „mézeskalács házikóba”. Hogy ki van ott, számomra nem derült ki. Köszönöm a kedves hölgy udvariasságát. Jaj, dehogy is ő a boszorka! Ő egy tündér aranypálcával! Azt mondja, hogy szívesen segít a magyaroknak.

Aztán végre Nagykapos. A hozzá vezető úton egy falu szinte teljesen a cigányoké, nők, gyerekek, csoportban álldogáló férfiak vannak az utcán, gyanakodva néznek minket.

Nagykaposon szlovák futókkal

Nagyon felkészültek a fogadásunkra.

Kacsó Béla, a járási hivatal szervezési főosztályvezetője a legmagasabb rangú vendéglátónk.

Hívására a környék kilenc községéből eljöttek a polgármesterek. Jó beszélgetés után vacsora következik, majd pohárköszöntők hangzanak el. Nézem Kacsó Bélát és az az érzésem, mintha Herbert von Karajan ülne szemközt velem.

A nagykaposi jegyzőt Josef Danacnak hívják. Helyettese Edit. Edit férje szlovák. Itt van még Kis Berta Ladislav, aki Mihályfalva (Mihalovce) polgármesteri titkára.

A magyar és szlovák nevek - miként a szlovák nevű magyarok, a magyar nevű szlovákok személye és a pozíciói - úgy folynak itt egymásba, hogy szemléletesen mutatják a működő struktúrát. Íme, lehet egyetértésben

dolgozni, ha a közös feladatokra gondolnak, nem arra, hogy kinek mi a nacionáléja. Itt a közlegő választások sem okoznak aggályoskodó tiltást, már-mint hogy ne vigyük a magyar zászlókat, amikor futunk. Lám, itt végre szlovák futók is csatlakoznak hozzánk a szlovák nemzeti zászlóval. S nemcsak iskolás gyerekek, hanem felnőtt futók is.

Nagykaposnak 6 ezer magyar, 3 250 szlovák, 79 cseh, 36 roma, 22 ukrán, 3 ruszin, és 2 morva lakosa van. (2000. nyári adatok.) A lakosság életkora 28,9 év, a legjelentősebb ipari létesítményük az Energiaközpont, amelyhez szak-középiskola is csatlakozik kollégiummal.

A rendszerváltás óta magánvállalkozásként a kollégiumból olcsó szállodát létesítettek. Itt kapunk mi is szállást a vacsora után. A városban emlékek után kutatunk.

Apáti Miklós a karteziánista magyar filozófia elkötelezettje, jeles hitszónok 1300 körül itt élt. Erdélyi János a költő, tudós és etnográfus itt született a Kiskapos utcában. 1846-1848 közt kiadott háromkötetes gyűjteménye a Népdalok és mondák fontos segítője volt Petőfi és Arany népet felemelő politikai programjának. A század elején Mécs László, a katolikus pap-költő is Nagykaposon működött. A legnevezetesebb épületeket nézegetjük, de lassan besötétedik.

Másnap reggel együtt futunk szálláshelyünkől a népes nagykaposi futócsapattal a polgármesteri hivatal elé. Ott fényképezkedünk és felkötik a színes szalagot. A 13 éves Rostásova Katarína két karjával terelgeti a nála is fiatalabb társát.

Nagykaposon egyébként megbecsült sport a futás. Évente rendeznek kicsiknek, nagyoknak távfutást. Októberben például megrendezték a 12 kilométeres országúti futóbajnokságot. Így látogatásunk is jól hatott versenyük előtt.

Ungvár, Munkács, Beregszász

Gond nélkül jutottunk át az ukrán határon. A túloldalon egy 10 év körüli, szőke kisfiú szalad a gépkocsinkhoz. Kérdészetlenül is lemossa az autó ablakát.

A kissrác két kenyeret kap a hóna alá. De mi ez? Dülöngélve tűnik el egy épületfal mögött.

... A kissrác - részeg. Csak most látom meg, milyen részeg.

Ungváron a korzón sétálunk. Az Ungon átvivő híd túloldalán a teret Petőfiről nevezték el. Nézegetem a hídról a bozótos, bodzabokros alsó partot.

Krakkóban pedáns, tiszta, csupa zöld, itt ugyan elhanyagoltabb, de még mindig szívderítőbb látvány, mint a magyar főváros közepén a rakpartok.

A korlátnál 20 év körüli fiú álldogál. Hosszan bámul maga elé, majd határozottan beleköp a szélbe. Vár egy kicsit, aztán leszeggett fejjel elgyalogol mellettem.

Ungváron jókedvűek, szépek a nők. Magyar szót is hallok.

„Honnan vagy?” - nevet rám egy feketeszemű diáklány.

„Láthatod...” mutatok a homlokomon a piros-fehér-zöld pántra. Zongorázó ujjmozdulatokat küld a levegőben: „Te is láthatod...”. Kuncogva mennek tovább leánytársaival a Filharmónia épülete felé.

Legalább egy kicsit mindenki beszéli a másik nyelvét is. A hídon sétálgatok, majd a fő forgalmú úton leülök a várfal előtt egy padra, s azon tűnődöm, hogy felhívhatnám telefonon költőbarátomat. Fáradt vagyok, nincs kedvem elmenni hrivnyára váltani forintjaimat. Izomláz kínoz.

Kellemesen süt a nap, s jólesik egy kis üdögélés. Legyőzve izomlázamat minden nap igyekszem futni én is.

Egyébként Ungváron és Munkácson sem időzünk sokat. Kihagytuk a dobsinai barlangot Szlovákiában, s Lengyelországban Krakkó előtt a wieliczikai sóbányát is. Mi tagadás takarékossgából, azaz a programidő szorossága miatt.

Ungvárnak egyébként van valami megfoghatatlan - nem tudom, hogy engem ugyan miért -, valami garnizonvárosra emlékeztető hangulata. Talán a korzó miatt.

Rozsnyón például, amely Váchoz hasonlít, lépten-nyomon Krúdy Gyula regénymotívumaival találkoztam az utcákon.

Ungváron az iskolák futóversenyét rendezték meg. A mi megérkezésünk esetleg része is lehetett volna a sportprogramnak. Egyedül néztem, míg a csoport a városban sétálgatott, hogyan vágtaznak el mellettem az anyányi érett kamasz lányok.

Munkácson, öregek közt

Munkácson az utcán felcsattan a taps, amikor futócsapatunk bekanyarodik a főtér felé. A Rákóczi-ház rácsos kapuján betérve már látjuk is a falba épített táblát. Az utcán is gyülekeznek emberek és rokonszenvezően nézegetnek, beszélgetést kezdeményeznek velünk.

Annál inkább meglepődöm, amikor az udvaron zászlóinkat, jelvényeinket készülünk lerakni, s egy nagyon idős nő megszólít bennünket: „Kedveseim, minek jöttek ide maguk, kit keresnek?”

Később megtudjuk, hogy a 220 főt számláló Rákóczi Irodalmi Kör egyik tagjával beszélgettünk, aki esti énekpróbára érkezett a klub helyiségébe. A néni hosszas tünődésre készített.

A klub vezetői előkerültével mégis csak kerekedett kedves, vendégfogadó hangulat, de a fogadás puritán, a helyiségben villanyt sem lehet gyújtani, mert - mint megtudom - energiatakarékosság okából most éppen ez a körzet nem kap áramot.

Némi önérzetes vita is támad az idős hölgyek között, hogy ki kit vigyen haza szállóvendégnek otthonába.

Megtartják az énekkari próbát. Hallhatjuk, amint éneklik, hogy „örzöi vagyunk még ezeréves lángnak” (Tárczy Andor verse „Ungnak és Tiszának”, a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetsége kiadásában megjelent daloskönyvből.)

A nem túl villanyfényes (azaz kivilágítatlan), de azért zsongó-zsibongó, randevúós esti hangulatú utcákon járva azon gondolkodom, hogy azt a bizonyos lángot sajnos már egyre idősebb emberek őrzik. Talán az emlékezetük is cserbenhagyja őket néha. Lajosnak nem kis gondot okoz az is, hogy tavaly 15 könyvet osztott ki közöttük, amelyben saját életpályájáról, a sport és a haza szeretetéről ír, ám a kérdések nyomán, hogy mi lett a könyvekkel - továbbadták-e egymás közt elolvasni, az unokák kezébe nyomták-e, hogy olvassák el? - tömör, arcjáték nélküli hallgatás a válasz.

Lajos megszólította egyiküket, akit megismert, hogy adott neki könyvet. A válasz csend. Erősödik a gyanúm, hogy nem annyira a könyv kell itt, hanem talán sokkal alapvetőbb dolgok...

De nem tudom, hogy mit is gondoljak. Gyanúm másnap csak erősödött, amikor a délelőtti órákra rögzített koszorúzás idején a klub egyik idősebb férfi tagja odajött hozzánk és azt mondta, hogy nem a Himnuszt, hanem a Szózatot énekeljük majd közösen.

Jobb lesz nem énekelni a Himnuszt? Igen - kaptam a magyarázatot.

Ám most még előző este vagyunk és megérkezünk kedves vendéglátónkhoz. Sajnálkozva közli, hogy most még nem lehet fürödni, mert csak este 7 órakor lesz melegvíz.

Minden körzetnek meghatározott időpontban. Addig beszélgetünk. Vendéglátónk jólápolt úriasszony. Ízletes vacsorát ad. Belenézünk a Magyar Televízió műsorába is. Ha van villany, egész nap nézi, alig szól a szomszédaihoz.

Hét órakor a lavórba gyűlik 10 liternyi langyos víz. Később sétára indultunk. El is tévedtünk, majd ismét hazajutva nagyot aludtunk. Mecser horkol. Én is.

A másnap délelőtti koszorúzáskor mindegyre az jár a fejünkben, hogy a Munkácson - a nemzeti kisebbségi jogok demokratikus gyakorlása jegyében - működő II. Rákóczi Ferenc Magyar nyelvű Általános Iskola diákjai közül legalább egy jelképes csoport miért nincs itt velünk a tisztelgésünkkor?

Miért nem énekeljük a Himnuszt?

Az előző este hallott dal sokkal markánsabb, mint a szelíd, szomorú Himnusz. (Jó! Az énekkar azért így is szépen dalolt.)

Nincs mód megfogalmaznom a gyanúmat. Nagyon lehet, nem is tiltja senki a Himnusz! Legföljebb az itt élő magyarokba rögzödött óvatosság, tehetetlenség?

Nem lehet szemrehányást tenni nekik. Ők tudják, ők élnek itt. Mi idefutotunk, szívesen találkoztunk volna a magyar iskola diákjaival. Nem illet kényszerítenünk, követelnünk sem a találkozót, sem a Himnuszunk éneklését. Az is tanulságos, amit az egyik asszony mesélt. Nyaralni ment a családdal, s előtte felhívta az itteni vízműveket, hogy az utcán eltört a központi vízcső és szabadon ömlik a víz. Két hét múlva a nyaralás leteltével ugyanaz a látvány fogadta. Folyt a víz. Felhívta újra az ügyeletet, megkérdezte, hogy miért nem intézkedtek. „Miért mondja, hogy mi nem intézkedtünk? Igenis intézkedtünk.”

„De hiszen most is folyik a víz.”

„No igen, mert intézkedésünk nyomán kiment a vízszerező, és megállapította, hogy most nem tudjuk elzárni a vizet...”

Nehéz volna kommentálni, összeilleszteni, tanulságok levonása céljából elemezni czekeket a töredékes képeket. Talán nem is clégséges, hogy véleményt alkosson az ember. S akkor még nem is beszéltem róla, hogy magányos öregeknek saját pénzükön ellátó szolgálatot szerveztek. Legalább egy meleg étel jusson nekik naponta.

Magyarországon Tarpán, Debrecenben, Romániában Nagyszalontán

Beregsurányon át délben futunk be Tarpára. Nyéki Tamás, az új polgármester, egyébként Tarpa orvosa, sajnálja, hogy az előző polgármester, akinek levelünket küldtük, elfelejtette átadni az értesítést. Nem tudtak kellően felkészülni. De azért elkalauzolt az Esze Tamás múzeumba. Tarpán van egy szabadtéri szárazmalom, amelyben lóval vontatott óriástengelyhez kapcsolódó hengerek és örlőkövek munkája nyomán született a kenyérnek való.

Debrecenen át késő délután már Nagyszalontán voltunk. A magyar-román határon könnyű volt átjutnunk.

A nagyszalontai polgármesteri hivatal egyik vezetője, Nagy Elek, a saját lakására invitál. Feleségének segítségével az óriási lekvárfőző lábasban nagy adag lecsó készül a csapatnak kolbásszal, szalonnával.

Úgy nézzük, bőségesen kikerül belőle a holnapi reggeli is. Fél óra múlva üres az edény.

A diákszálló hálótermében késő éjszaka kirobban a napok óta felhalmozódott férfi-feszültség. Minden szó alkalmas, hogy eget verje a nevetés. Minden szó felfokozott reagálást vált ki, mindenkinek van vicces szava. Igaz, a vacsorához, utunk során először, bort is ittunk.

...Szergej meg Lajos azt találták ki, hogy egy üveg sör bronzérem, két üveg sör ezüstérem, három - aranyérem. Lehet, azt akarják mondani, hogy a legtöbb sör az aranyéremért jár jutalmul.

Meg sem tudják magyarázni a nevetéstől, hogy épp fordítva gondolják. Minél többet iszik valaki, annál jobb eredményt ér el. (Felszabadult bolondozásnak ez éppen megteszi, hiszen Szergej és Lajos is esküdt antialkoholista.)

Irgalmatlan nevetésektől viharzik az éjszaka. Az el-elcsituló hálóteremben újra meg újra megszólal valaki „adnó pívó - zóloto”...

Összeforrott a csapat. A szponzorok segítő jóindulata is szóba kerül... Az „adu ász” Mecser Lajos neve. A vállalkozók tudják, hogy ha Mecser kér, annak a forintnak jó helye lesz. A költség java a benzinre megy el, s nem olcsó a táplálék sem.

A kisbusz rakterét zsúfolásig megtöltő élelmiszeres kosarakból elfogyott legalább 50 kg szegedi paprikás szalámi, pick szalámi, kolbász, számolatlan üveggel a folyadék, sok paradicsom, paprika, gyümölcs, csokoládé, édességek, sütemények, szárazkekszek. ...Napközben a sózott töpörtyűt marokszám dobálom magamba kenyér nélkül.

Az, hogy a csapatot egyes helyeken meleg étellel is várják, nagy segítség.

Ünnep Nagyszalontán

Szeptember 10. vasárnapra esett Nagyszalontán. Ezt a napot igazán ünnepnek érezzük. Arany János szülőhelyén, a személyes tárgyaival is berendezett múzeumban, a Csonka toronyban, a falépcsőkön felkapaszkodva, a nemrég felavatott Bocskai szobor előtt, a polgármester szavait hallgatva a szoborpark történelmi hangulatába merülünk.

A városháza bejáratánál koszorúzzuk meg Rákóczi tábláját. A főutca Rákóczi nevét viseli. A magyar kultúra ligete ez a térség, a református templom mögött.

Arany János a Toldi szerelme VI. énekében leírta a négyszögbe kerített „alkalmas erősséget”, amely egykor a Toldiak birtokában lévő vár volt. Nagy Lajos király itáliai zsoldos vezére Toldi Miklós, Pozsony és más megyék főispánja, főbirtokos a Toldi valóságos alakja lehetett.

Történelmi dokumentum szerint „Zalanta helységet 1398-ban vette birtokába egy bizonyos Toldi György”. A helyi monda úgy tartja, hogy a Toldiéék vára 200x200 méteres volt. A ma is álló Csonka torony ennek volt az őrtornya. Az erődítmény körül az árkokban víz folyt. 1625-ben Bocskai István jóváhagyásával a hajdúk vették meg a várat 1000 tallérért.

Arany János verse szerint még egy gulyát is adtak érte. Bocskai István 1606-ban 300 hajdút telepített le Kölesér várába, ők azonban a jobban védhető Szalontát választották és meg is vették. A hajdúk egyébként nem azonosak a hajdukokkal. A hajdúk marhahajtók, akikből Bocskai katonái lettek. A hajdukok balkáni útonállók, rablók voltak.

A szoborparkban álló Kossuth-szobor készítője Tóth András, Tóth Árpád költő édesapja. A szobrot 1901-ben leplezték le. 1920-ban ismeretlen tettesek ledöntötték és csak 1940-ben került vissza talapzatára. (Ekkor Nagyszalonta magyar kézen volt.) 1944-ben a nacionalista türelmetlenség ismét leparancsolta talapzatáról. Érdekes, hogy egy szovjet városparancsnok állíttatta vissza.

A szobor 1988. március 15-én ismét az izgalmak centrumába került, amikor valaki éjszaka virágcsokrot helyezett a szoborhoz. Ekkor a román rendőrség „tavaszi védőőrizetet” szervezett köréje. Ironikus mosollyal mesélik: a ceausescui diktatúra idején attól védték a szobrot, nehogy megkoszorúzhassa valaki.

Megilletődötten állunk előtte. Ez Románia egyetlen Kossuth-szobra.

1982-ben Arany János halálának 100. évfordulóján Kiss István Kossuth-díjas szobrászművész megalkotta és Arany János szülővárosának ajánlotta Arany János ülő szobrát.

A román hatóság nem fogadta el az ajándékot. Az a szobor most Berettyóújfalun van fölállítva. 1989-ben Kiss István újraformálta Arany szobrát, amely ma Nagyszalontán, ezen a téren áll.

Erdélyi József (1896-1978) és Sinka István (1897-1969), Zilahy Lajos (1891-1974) Szalontán látta meg a napvilágot. Itt született Kulin György csillagász (1905-1989), aki Szalontáról egy kisbolygót is elnevezett. Itt született Lovassy László (1815-1892), az 1832-36-os országgyűlés egyik vezére.

A Csonka torony, amelyet Petőfi le is rajzolt, amikor Aranyék vendége volt, ma is áll. Fiatal feleségét, Júliát Aranyék gondjára is bízta, amikor Bemhez, a hadsereghez bevonult Erdélyben. Előtte a gyerekek nagyon megszerették Petőfit, aki Arany Lacihoz itt írta, a „Laci te, hallod-e, jer ide, jer ha mondom, rontom-bontom...” kezdetű gyermekverset, amelyet minden óvódás kívülről fúj. Lacit Petőfi gyakran elfenekelte tréfából. Erdélybe 1849 tavaszán utazott. Petőfi Zoltánka is töltött itt három hónapot.

Aranyt 1849. májusában megfosztották jól fizető jegyzői állásától, mivel szerepet vállalt a szabadságharcban. Elvették szolgálati lakását is, előtte még szállást adott a menekülő Vörösmarty Mihálynak, Vachot Sándornak és Bajza Józsefnek, majd maga is bújdosni kényszerült. Később házat vásárolt Debreceni János csizmadia mestertől.

Már-már megfeledkeztem róla, hogy Nagyszalontán sem találkoztunk iskolás gyerekekkel és ifjakkal.

Szoboravatás Rákóczifalván

Ami a magyarországi futamokat illeti, itt mindennek előtt azok a szervezők számitanak jogos köszönetre, dícséretre, akik évek óta segítői ennek a mozgalomnak. Békéscsabán a városi önkormányzatot Domokos Gabriella, Karcagon Hajdú Ágnes képviselte, Martfűn Kozma Imre polgármester volt a vendéglátónk. Martfű csodálatos szoborparkjában a Szent István szobor, a Tiszát jelképező Nő szobor és a Gyurcsek Ferenc Munkácsy-díjas szobrász alkotta Időkapu elnevezésű díszes szabadtéri bronzplasztika áll. Gyönyörködve nézegettük.

Szeptember 13-án Rákóczifalván a főtéren a befutó csapatot a település apraj-nagyja fogadta ünnepélyesen. A településért szakadatlanul fáradozó Bodács István polgármester és segítői feledhetetlen ünneppé tették ezt a napot. Az iskolában felállított Rákóczi-szobor előtt avatóbeszédet mondott Zachar József ezredes, történész kandidátus.

„Ez a mi munkánk”

A fáradtság itthon napokig nem múlik. A mély alvás is csak napok múlva regenerál.

Sok futó képből álló álmokkal igyekszik kidobálni az idegzet a nem pontosan feldolgozott élményeket. Azon medítál a lélek, még álomban is, hogy mi a mélyebb jelentése egy-egy benyomásnak. A gondolat igyekszik „tisztá lapot teremteni”.

Mindegyre azt látom, hogyan fut Mecser. Fiatalok veszik körül. Takarékosan halad. Minden mozdulatának van célja, oka, értelme, erejét nem tékozolja, lazán mozog. Nyugalma kizökkenthetetlen. Hosszú távra rendezkedett be. Erőbeosztása jelképes értelművé válik.

A II. Rákóczi Ferenc személyéből áradó erő és tisztaság méltó választásra hív. Nemes eszme, amely a nagyobb táj, több ország számára fontos és követhető. A naplót Kárpát-medenceinek neveztem, de ha arra gondolunk, hogy Rákóczi nyomában átléptük a lengyel határt - s méginkább, hogy Rákóczi életének messzebbre mutató kapcsolatai is voltak s vannak — , a gondolat tágabb körű szerveződést is lehetővé tesz.

A Rákóczi Városa Alapítvány kuratóriuma iskolák, falvak, városok, közösségek önkéntes, saját elhatározásból fakadó csatlakozását, sportkezdeményezéseit és a Nagy Fejedelem emlékének ápolását várva szeretné szolgálni az egészséges eszményt.

A napló vezetőjeként azt tartottam feladatombnak, hogy hangulatot, hangulatképet rajzoljak erről a két hétig tartó sportfutásról.

A Miskolcot, Kassát, Rozsnyót, Krakkót, majd Munkácsot, Nagyszalontát és más külföldi és hazai helységeket érintő program az én szememmel látva sokkal inkább adott alkalmat - néha önironikus - „önmagunkra-nézésre”, mintsem hamis idealizálásra, vagy alapvető összefüggések elhallgatására.

K. J.